

Mats Löfström r

Lakialoite laiksi vaalilain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan vaalilain (714/1998) muuttamista siten, että yksi Suomen europarlamentaarikoista valittaisiin Ahvenanmaan maakunnasta. Tällä korvattaisiin EU-jäsenyydestä johtuva toimivallan siirto unionille. Aloitteessa ehdotetaan, että tämä toteutettaisiin siten, että maakunta muodostaisi oman vaalipiirinsä europarlamenttivaaleissa. Vaalien toimittamisessa noudatettaisiin soveltuvin osin kansanedustajan valintaa Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä koskevia vaalilain säännöksiä. Tarkoituksena on, että lakia sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuonna 2024 pidettävissä Euroopan parlamentin jäsenten vaaleissa. Aloitteessa ehdotetaan muutettavaksi 2.10.1998 päivätyn vaalilain (714/1998) 22 §, 31 §:n 1 momentti, 44 §:n 5 momentti, 167 §, 169 §:n 1 ja 3 momentti, 173, 176, 177, 178 sekä 182 §, ja lain 7 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös uusi 166 a § ja siitä ehdotetaan poistettavaksi 179 ja 181 § sekä 165 §:n 3 momentti.

PERUSTELUT

Suomen liittyessä Euroopan unioniin (EU) 1.1.1995 osa maamme itsenäisestä lainsäädäntövallasta siirrettiin EU:lle. Tämän vallansiirron kompensoimiseksi unionin jäsenmailla on pysyvä edustus unionin eri elimissä. Tämä on perusedellytys sille, että mailla olisi realistiset ja tarkoituksemukaiset mahdollisuudet valvoa etujaan ja vaikuttaa Euroopan unionin kehitykseen.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) ansiosta Ahvenanmaan maakunnalla on ainutlaatuinen ja pitkälle kehittynyt itsehallinto, johon sisältyy Suomen eduskunnalta ja hallitukselta sille siirrettyä lainsäädäntö- ja hallintovaltaa. Tästä lainsäädäntövallasta merkittävä osa siirtyi Euroopan unionille, kun maakunta yhdessä muun Suomen kanssa hyväksyi maan liittymisen Euroopan unioniin. Ainutlaatuisesta erityisasemastaan ja tästä toimivallan siirrosta huolimatta maakunnalla ei kuitenkaan ole omaa edustusta Euroopan unionin toimielimissä.

Koska Euroopan unioni tunnustaa jäsenikseen pelkästään maita, sen toimielimiä koskevissa säännöksissä puhutaan jäsenvaltioista. Unionin jäsenvaltioiden itsehallintoalueille ei voida antaa edustusta unionin toimielimissä niiden omissa nimissä, paitsi jos jäsenvaltiot sisäisesti päättävät vallan jakamisesta sillä tavoin. Tämä koskee muun muassa jäsenvaltioiden paikkajakoa Euroopan parlamentissa.

Lakialoite LA 5/2023 vp

Eräät unionin itsehallintoalueista ovat aiemmin saaneet korvamerkittyjä edustajanpaikkoja Euroopan parlamenttiin. Esimerkiksi Tanska päätti luovuttaa yhden edustajanpaikoistaan Euroopan parlamentissa Grönlannille, joka on maan itsehallintoalue. Grönlanti on sittemmin eronnut EU:sta, mutta Tanskan periaatepäätös säilyy ennakkotapauksena. Myös Belgia sai EU:n aieman laajenemisen yhteydessä säilyttää yhden ylimääräisen edustajanpaikan sillä perusteella, että se korvamerkittiin maan saksankieliselle vähemmistölle, joka on verrannollinen Ahvenanmaan Belgian väestömäärään suhteutettuna.

Toisin kuin yllä mainituissa esimerkeissä, Suomi ei ole päättänyt antaa Ahvenanmaalle yhtään maansa edustajanpaikoista Euroopan parlamentissa. Näin on siitä huolimatta, että Ahvenanmaalla on itsehallintolain mukaan huomattavasti vahvempi perustuslaillinen asema kuin Euroopan muilla lainsäädäntövaltaa käyttävillä alueilla. Kun Suomi aikoinaan liittyi Euroopan unioniin, Suomen edustajien valinnan osalta linjattiin, että koko maa muodostaa yhden ainoan vaalipiirin. Kyseistä lakiehdotusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 351/1994 vp) painotettiin kuitenkin, että Ahvenanmaan maakunnalla on erityisasema, joka perustuu voimassa olevaan hallitusmuotoon ja joka on turvattu myös kansainvälisen oikeuden antamilla takeilla. Sen korvaamiseksi, että myös Ahvenanmaa luovutti osan lainsäädäntövallastaan Euroopan unionille, katsottiin aiheelliseksi, että Suomi aloittaisi heti neuvottelut unionin kanssa siitä, että Suomelle annettaisiin yksi lisäpaikka Euroopan parlamentissa. Sillä tavalla silloinen hallitus teki selväksi, että ahvenanmaalainen edustaja on valtiosääntöoikeudellisesti perusteltu. Lisäksi painotettiin, että maakunnan riittävät mahdollisuudet vaikuttaa unioniasioden kansalliseen valmisteluun, lähinnä lainsäädäntöön, on turvattava.

Myöhemmin myös pääministeri Vanhasen toinen hallitus teki selväksi, että Ahvenanmaan maakunnalle on tarpeen kompensoida sen EU-jäsenyyden myötä unionille siirtynyttä toimivaltaa. Euroopan parlamentin merkitystä ja roolia EU:n päätösprosessissa vahvistaneen Lissabonin sopimuksen ratifioinnin jälkeen valtioneuvosto teki 23.4.2009 periaatepäätöksen Ahvenanmaan osallistumisesta ja vaikutusmahdollisuuksista EU-asioissa. Toistaiseksi voimassa olevassa periaatepäätöksessä, johon eduskunnan perustuslakivaliokunta viittasi viimeksi 27.4.2018 (PeVL 10/2018 vp), säädetään, että hallituksen tulee edistää maakunnan vaikutusmahdollisuuksia Euroopan parlamentin työhön ja korostaa Ahvenanmaan kansainvälistä erityisasemaa ja itsehallinnollista asemaa tulevissa Euroopan parlamentin edustajanpaikkojen jakoa koskevissa unionitason neuvotteluissa.

Perustuslakivaliokunta on aiemmin pohtinut kysymystä ja suhtautunut ymmärtäväisesti maakunnan aiempiin aloitteisiin vaalilain muuttamiseksi siten, että Ahvenanmaan maakunta muodostaisi europarlamenttivaaleissa oman vaalipiirinsä, josta valittaisiin yksi edustaja Euroopan parlamenttiin. Valiokunta on lisäksi todennut, että vaikka ehdotusta ei suoranaisesti voi pitää suhteellisen vaalivan mukaisena, sille ei ole olemassa mitään perustuslaillisia esteitä. Valiokunta on todennut, että kysymys Ahvenanmaan edustuksesta Euroopan parlamentissa on viime kädessä ratkaistava poliittisesti (PeVM 13/2006 vp). Perustuslakivaliokunta on myöhemmin pitänyt tärkeänä, että maakunnan vaikutusmahdollisuuksista Euroopan parlamentissa käytävää keskustelua jatketaan Euroopan tasolla, ja se on myös kiinnittänyt huomiota yllä mainittuun periaatepäätökseen (PeVL 6/2007 vp, PeVL 10/2018 vp).

Lakialoite LA 5/2023 vp

Euroopan parlamentti teki kesäkuussa 2023 ehdotuksen siitä, että Ison-Britannian edustajanpaikoista 11 jaettaisiin jäsenvaltioiden kesken ja Suomi saisi yhden lisäpaikan. Ehdotuksesta keskustellaan Eurooppa-neuvostossa, jossa päätökset parlamentin kokoonpanosta tulee hyväksyä yksimielisesti ennen niiden vahvistamista Euroopan parlamentissa.

Koska Euroopan unionin jäsenmaat päättävät itsenäisesti siitä, miten niiden Euroopan parlamentin edustajanpaikat jaetaan, voidaan todeta, että kysymys Ahvenanmaan edustajanpaikasta kuuluu eduskunnan lainsäädäntövaltaan. Se, että Suomi saa yhden lisäpaikan Euroopan parlamentissa, antaa nyt Suomelle mahdollisuuden Ahvenanmaan edustuksen turvaamiseen EU:n toimielimissä aiempien periaatepäätösten mukaisesti ilman, että valtakunnan rekisteröityjen puolueiden saatavilla olevien edustajanpaikkojen määrä vähenee.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

vaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vaalilain (714/1998) 179 ja 181 § sekä 165 §:n 1 mom.,
muutetaan 22 §, 31 §:n 1 mom., 44 §:n 5 mom., 167 §, 169 §:n 1 ja 3 mom., 173, 176, 177, 178 ja 182 §, sellaisina kuin niistä ovat 22 § ja 31 §:n 1 mom. laissa 649/2021, 44 §:n 5 mom. laissa 247/2002 ja 176 ja 177 § laissa 1132/2019 sekä
lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 649/2021, uusi 3 mom. ja lakiin uusi 166 a § seuraavasti:

7 §

Vaalipiirit muissa vaaleissa

Presidentinvaalissa maa on yhtenä vaalipiirinä. Europarlamenttivaaleissa maa on jaettu kahteen vaalipiiriin siten, että Ahvenanmaan maakunta on muusta maasta erillinen vaalipiiri. Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirin rakenteen osalta noudatetaan eduskuntavaalien vaalipiirijakoa sen mukaan kuin edellä 5 §:ssä säädetään. Näiden vaalien teknisessä toimittamisessa noudatetaan eduskuntavaalien vaalipiirijakoa sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

Lakialoite LA 5/2023 vp

22 §

Tiedottaminen Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisille

Digi- ja väestötietoviraston on hyvissä ajoin ennen aluevaaleja, kuntavaaleja ja europarlamenttivaaleja mahdollisuuksien mukaan toimitettava kaikille äänioikeuden edellytykset täyttävälle Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisille sopivalla tavalla tieto siitä, että heillä väestötietojärjestelmän tietojen mukaan tulee olemaan vaaleissa äänioikeus ja vaalikelpoisuus, sekä tieto menettelystä, joka on tarpeen äänioikeuden käyttämiseksi ja vaalikelpoisuuden toteuttamiseksi.

31 §

Ehdokashakemukset käsittelevä viranomainen

Ehdokashakemukset käsittelee:

- 1) eduskuntavaaleissa vaalipiirilautakunta;
- 2) presidentinvaalissa Helsingin vaalipiirilautakunta;
- 3) europarlamenttivaaleissa Helsingin vaalipiirilautakunta ja Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirilautakunta;
- 4) aluevaaleissa aluevaalilautakunta;
- 5) kuntavaaleissa kunnan keskusvaalilautakunta.

---

44 §

Ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelu ja tiedoksisattaminen

---

Helsingin vaalipiirilautakunta huolehtii presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelusta, ja Helsingin vaalipiirilautakunta ja Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirilautakunta huolehtivat europarlamenttivaalien ehdokaslistojen yhdistelmien jakelusta noudattaen soveltuvin osin, mitä 1 momentissa säädetään eduskuntavaalien ehdokaslistojen yhdistelmän jakelusta. Jos presidentinvaalin toisen vaalin ehdokasluetteloa ei voida toimittaa ennakkoäänestyspaikkaan ennen toisen vaalin ennakkoäänestyksen alkamista, vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että ehdokasluettelon tiedot ovat ennakkoäänestyksen alkaessa ennakkoäänestyspaikassa esillä oikeusministeriön määräämällä tavalla.

166 a § (Uusi)

Ehdokkaiden asettaminen ja enimmäismäärä Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä

Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä on valitsijayhdistyksellä, jonka vähintään 30 vaalipiirin äänioikeutettua on seuraavia europarlamenttivaaleja varten perustanut, oikeus asettaa ehdokas Euroopan parlamenttiin. Kahdella tai useammalla valitsijayhdistyksellä on oikeus muodostaa yhteislista. Yhteislistan ehdokkaita saa olla enintään neljä.

Lakialoite LA 5/2023 vp

Muutoin on Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä valitsijayhdistyksen perustamisesta, valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksesta, yhteislistan muodostamisesta ja ilmoituksen antamisesta yhteislistasta soveltuvien osin voimassa, mitä näistä asioista tässä laissa säädetään. Ahvenanmaan vaalipiirilautakunta huolehtii Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirilautakunnassa niistä ehdokasasetteluun liittyvistä viranomaistehtävistä, jotka muun maan osalta kuuluvat Helsingin vaalipiirilautakunnan tehtäviin.

167 §

Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla

Samoissa europarlamenttivaaleissa kukaan ei saa olla ehdokkaana useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Sama henkilö saadaan samoissa vaaleissa asettaa vain yhden puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi.

169 §

Valitsijayhdistyksen perustaminen

Valitsijayhdistyksen perustamiseen ehdokkaan asettamiseksi europarlamenttivaaleja varten tarvitaan vähintään 2 000 äänioikeutettua henkilöä. Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirin osalta sovelletaan, mitä 166 a §:ssä säädetään.

Äänioikeutettu voi olla jäsenenä vain yhdessä valitsijayhdistyksessä. Jos hän on jäsenenä kahdessa tai useammassa valitsijayhdistyksessä, vaalipiirilautakunnan on poistettava hänen nimensä kaikista perustamisasiakirjoista.

173 §

Ilmoitus vaaliliitosta

Jos puolueet ovat sopineet yhtymisestä vaaliliitoksi, siitä on laadittava yhteinen ilmoitus, jossa luetellaan vaaliliittoon yhtyvät puolueet ja joka kaikkien vaaliliittoon yhtyvien puolueiden vaaliasiamiesten on allekirjoitettava. Vaaliliittoon yhtyneen puolueen vaaliasiamiehen on annettava ilmoitus vaalipiiriin mukaisesti joko Helsingin vaalipiirilautakunnalle tai Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirilautakunnalle samanaikaisesti puolueen ehdokashakemuksen kanssa.

176 §

Ilmoitus kaksoisehdokkuudesta

Jos Digi- ja väestötietovirasto on saanut Euroopan unionin muun jäsenvaltion viranomaiselta ilmoituksen, että Suomessa vaalikelpoinen henkilö on asetettu kyseisessä valtiossa ehdokkaaksi samoissa vaaleissa, sen on viipymättä annettava ilmoitus tiedoksi vaalipiiriin mukaisesti joko Helsingin vaalipiirilautakunnalle tai Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirilautakunnalle.

Lakialoite LA 5/2023 vp

177 §

Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisen vaalikelpoisuuden tarkistaminen

Vaalipiirilautakunnan on viipymättä ilmoitettava Digi- ja väestötietovirastolle Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaista koskevasta ehdokashakemuksesta. Digi- ja väestötietoviraston on viipymättä lähetettävä vaalikelpoisuuden tarkistamista varten tarpeelliset tiedot hakemuksesta tällaisen ehdokkaan kotivaltion asianomaiselle viranomaiselle.

178 §

Vaalipiireissä annetut äänet

Vaalipiirilautakunta vahvistaa vaalien tuloksen 3. päivänä vaalipäivän jälkeen viimeistään kello 18 aloitettavassa kokouksessa.

Vaalipiirilautakunnan on julkaistava vaalien tulos valitusosoituksineen tiedoksipanolla lautakunnassa ja ilmoitettava tiedoksipanossaan myös, kuka on kunkin valitun europarlamentaarikon varaedustaja.

Vaalipiirilautakunnan tulee heti antaa tieto vaalin tuloksesta oikeusministeriölle sen määrämällä tavalla sekä lisäksi vaalipiirin kuntien keskusvaalilautakunnille sekä ilmoitettava tulos ja valittujen vertausluvut ja äänimäärät niitä puolueita edustavissa, vaalipiirissä eniten leviävissä sanomalehdissä, joista ehdokkaita on valittu.

182 §

Euroopan parlamentin jäsenen valtakirjan kaava

Vahvistettuaan vaalien tuloksen vaalipiirilautakuntien on viipymättä laadittava ja kullekin valitulle toimitettava valtakirja, joka kuuluu seuraavasti:

"Europarlamenttivaaleissa, jotka toimitettiin . . . päivänä . . . kuuta . . . , on . . . asuva — — valittu olemaan Euroopan parlamentin jäsenenä parlamentin seuraavan kokouksen alusta lukien, kunnes seuraavien europarlamenttivaalien jälkeinen ensimmäinen parlamentin kokous alkaa.

Tämä todistus on parlamentin jäsenen valtakirjana."

Paikka ja aika.

Jos jäsenen paikka on joutunut avoimeksi, vaalipiirilautakunnat antavat valtakirjan sille, joka tulee hänen tilalleen. Tässä tapauksessa valtakirja kuuluu seuraavasti:

"Koska sen jälkeen, kun — — on valittu . . . päivänä . . . kuuta . . . Suomessa toimitetuissa europarlamenttivaaleissa olemaan Euroopan parlamentin jäsenenä, jäsenen paikka on hänen jälkeensä tullut avoimeksi, tulee vaalilain mukaan . . . asuva — — hänen sijaansa Euroopan parlamentin jäseneksi.

Tämä todistus on Euroopan parlamentin jäsenen valtakirjana."

Paikka ja aika.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2023, ja sitä sovelletaan vuoden 2024 europarlamenttivaaleista alkaen.

Lakialoite LA 5/2023 vp

Helsingissä 5.9.2023

Mats Löfström r